

Samlaren

Tidskrift för

svensk litteraturvetenskaplig forskning

Årgång 128 2007

I distribution:

Swedish Science Press

Svenska Litteratursällskapet

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Göteborg: Stina Hansson, Lisbeth Larsson

Lund: Erik Hedling, Eva Hættner Aurelius, Per Rydén

Stockholm: Anders Cullhed, Anders Olsson, Boel Westin

Uppsala: Bengt Landgren, Torsten Pettersson, Johan Svedjedal

Redaktörer: Anna Williams (uppsatser) och Petra Söderlund (recensioner)

Inlagans typografi: Anders Svedin

Utgiven med stöd av
Vetenskapsrådet

Bidrag till *Samlaren* insändes till Litteraturvetenskapliga institutionen, Box 632, 751 26 Uppsala. Uppsatserna granskas av externa referenter. Ej beställda bidrag skall inlämnas i form av utskrift och efter antagning även digitalt i ordbehandlingsprogrammet Word. Sista inlämningsdatum för uppsatser till nästa årgång av *Samlaren* är 1 juni 2008 och för recensioner 1 september 2008.

Uppsatsförfattarna erhåller särtryck i pappersform samt ett digitalt underlag för särtryck. Det består av uppsatsen i form av en pdf-fil.

Abstracts har språkgranskats av Sharon Rider.

Svenska Litteratursällskapet tackar de personer som under det senaste året ställt sig till förfogande som bedömare av inkomna manuskript.

Svenska Litteratursällskapet Pg: 5367-8.

Svenska Litteratursällskapets hemsida kan nås via adressen www.littvet.uu.se.

ISBN 978-91-87666-25-4

ISSN 0348-6133

Printed in Sweden by
Elanders Gotab, Stockholm 2007

Björn Sundberg, *Oidipus öga. Nedtecknat om litteratur och teater*. Books-on-Demand 2006.

I takt med det minskade intresset för kritik och avancerad samtalskultur i vår offentlighet, har det blivit allt viktigare att humanister hittar andra vägar att diskutera idéer och forskningsresultat. En sådan väg, som vänder sig till en bredare publik än den strikt akademiska, erbjuder essäistiken och den personliga reflexionen. Och det är just den genren som litteraturvetaren Björn Sundberg prövar i *Oidipus öga*.

Det är ingen djärvt nydanande essäkonst som Sundberg här presterar. Han har tryckt om och skrivit vidare på recensioner och artiklar som tryckts tidigare i tidningar, tidskrifter och böcker. Men de täcker in ett brett spektrum av litteraturhistoriska problem, alltifrån Homeros till Agneta Pleijel, och de får en överraskande personlig accent genom att inramas med några subjektiva anteckningar, däribland ett skönlitterärt bidrag, "Vid natts ände", ett "récital" för två röster" där man möter ett helt annat, mer sökande tonfall.

Det är viktigt med sådana försök att bryta upp den enstämmiga och vaksamma framställningsform, som akademiker kanske av nödvändighet tvingas in i. Sundbergs bok är ett sympatiskt försök att vidga tilltalet. Samtidigt antyder underrubriken, genom att tala om något "nedtecknat", att boken genomgående skulle präglas av ett spontant skrivsätt vilket knappast är fallet. Sundberg skriver initierat om ny forskning om Euripides, Catullus och Shakespeare, i stycken som kan beskrivas som redig men ganska försiktig recensionsprosa. Men på ett par punkter, där resonemangen följs upp och blir mer än antydningar, övergår bokanmälan till att bli essä och alternativ tolkning. Inte så överraskande sker detta på områden, som Sundberg i sin egen forskning visat särskild förtrogenhet med, August Strindbergs och Hjalmar Söderbergs författarskap. Dessa ägnas vartdera två avsnitt i boken, och det är dessa som fånglat mig mest.

Hos den sene Strindberg, ägnas en hel del utrymme åt den fascinerande, längre berättelsen "Taklagsöl" från 1906. Sundberg pekar på hur intimt Strindbergs berättarstruktur är sammanvävd med handlingens förlopp, som tecknar upplösningen av jagets personlighet. Bruket av den döende konservatorns monolog visar här in i den modernistiska prosans experiment hos James Joyce och Virginia Woolf. Men vad som också är intressant är att personlighetens upplösning och ut-

slocknande tycks sammanfalla med försoning i det växande husets tecken. Här finns en gåta som provocerar fram tolkning. Sundberg närmar sig ett fruktbart perspektiv, när han spelar ut två olika hållningar hos den sene Strindberg efter *Inferno*. Den ena präglad av meningsförlust och "melankolisk språkteori" (Stounbjerg), den andra av en sakralt kodad mening bortom människans egen förståelse som kanske särskilt historiedramerna visar upp. Här anar man en ny Strindbergsbild ta form, där motsatserna kanske inte alls utesluter varandra. Med Sundbergs ord skapar den sene Strindberg spänning genom "en dubbelprojicering av två, samtidigt verkande raster". Det skulle vara intressant att se hur denna dubbelhet ter sig i Strindbergs verk, hur fragmentarisering och människans begränsade horisont spelas ut mot "det oändliga sammanhang", som den Osynliges plan står för. Denna dubbelhet skulle svara mot en generell tendens i moderniteten, att gestalta en ny och mer "gnostisk" version av den sakrala pol, som framstår som tömd efter Schopenhauer och Nietzsche. I "Taklagsöl" har denna försoning möjligen andra bottnar också, förslagvis i en förlust av den paranoia som "det gröna ögat" i berättelsen står för. Men man skulle säkert kunna utföra den övergripande läsarten, i detta och andra sene verk.

Hos Söderberg spelas dennes väldokumenterade sanningsintresse ut mot sökandet efter mening och lycka. Att skåda gudomen leder till förlamning och livsoduglighet. Sundberg diskuterar Medusamotivet och inte minst Oidipusmyten, som gett boken dess namn. Med rätta går Sundberg mot bilden av Söderberg som världsfrånvärd sekelskiftspessimist. Viljan att säga sanningen och i detta styras av redlighet och mod var Söderbergs ledstjärnor. Han var lika medveten som Nietzsche om det absoluta sanningskravets livsfientlighet, men han tog avstånd från filosofens irrationella livstro och vilja till makt. Så skriver Sundberg in Söderbergs skrivande i tecknet av den förbannade Oidipus. Men jag undrar om Sundbergs slutsats stämmer, att den enda lust som gives ligger i själva sanningsökandet. Vart har då författaren Söderberg tagit vägen? Varför valde han då inte en helt annan framställningsform? Fanns det inte en skillnad mellan sanning och fiktion?

Här anar jag återigen en produktiv motsägelse, som Sundberg antyder i sin bok, men som ropar på en mer inträngande behandling. Kanske i en kommande, längre essä?

Anders Olsson